

САКРАЛНИ ОБЈЕКТИ ОПШТИНЕ АРАНЂЕЛОВАЦ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА РЕЛИГИЈСКОГ ТУРИЗМА

Игор Стаменковић¹,
Сања Божић¹,
Милан Ивков¹

¹Департман за географију,
туризам и хотелијерство,
Природно-математички факултет,
Универзитет у Новом Саду,
Нови Сад, Србија

Резиме:

Рад настоји да истражи потенцијал сакралних места у аранђеловачкој општини за развој туризма. Такође, и да утврди основне мотиве посете ових локалитета, како би се дошло до сазнања да ли посетиоци ове сакралне објекте посећују као део ходочашћа, или више као културно-историјске споменике који представљају једну од туристичких атракција на њиховом путовању. Резултати указују на готово подједнаку заступљеност религијских и секуларних мотива посете сакралних објеката у овој општини, а од свих анализираних мотива као најдоминантнији се истиче посета сакралних објеката ради упознавања са њима као споменицима културе.

Кључне речи:

религијски туризам, мотивација, Аранђеловац.

УВОД

Развитак савременог друштва доводи до мењања жеља и потреба туристе као потрошача чему се треба прилагођавати. Глобализација, рационализација, несигурност, еколошки проблеми и ратне кризе остављају јак траг у туристичкој понуди и потражњи, па се религијски туризам све више приближава савременом културном туризму. Веза туризма и религије осведочена је бројним сакралним објектима и садржајима који су објект туристичког интереса. Термин религијски туризам јесте једна од најстаријих форми кретања људи ван сталног места боравка а данас подразумева вид савременог путовања, одмора и стицања знања о споменицима културе и упознавања са начином живота у тим местима (Стаменковић, 2006). Религијски туризам такође подразумева посећивање религијских локација да би учесници путовања ојачали своју веру и стекли благодат (Кубурић и Сремац, 2009). Савремено ходочашће и религијски туризам су један од најмногољуднијих и најстаријих облика туризма, јер су људи од најранијих времена путовали из религијских разлога изазивајући највеће миграције. Дестинације на међународним и домаћим туристичким тржиштима се боре да развију нове комбинације услуга у одређеном туристичком месту, које ће бити конкурентне, јединствене и атрактивне за различите тржишне групе (Галешкић, 2013). Занимање за сакрални објекат данас углавном подразумева интерес за његову културну или историјску вредност, а мање религијску намену.

Одговорно лице:
Сања Божић

е-пошта:
sanja.bozic@dgt.uns.ac.rs

Религијски туризам се од културног разликује и даље по религијским мотивима и садржају (Радисављевић, Ћипаризовић, 2011). Многи верници имају извесне резерве према туризму (као хедонистичком феномену модерног доба), стога се ходочашћа не желе означити религијским туризмом, желе нагласити духовни аспект, молитву и аскезу иако је неизбежна чињеница потрошња – транспорт, смештај, храна, сувенири (Хитерц, 2006).

Овај рад настоји да истражи посећеност сакралних места у аранђеловачкој општини на основу којих се може закључити у ком правцу би требало кренути при истицању нових дестинација. Рад настоји утврдити и основне мотиве посете ових објеката, како би се дошло до сазнања да ли посетиоци ове сакралне објекте посећују као део ходочашћа, или више као културно-историјске споменике који представљају једну од туристичких атракција на њиховом путовању. Као резултат истраживања представљене су и карактеристике религијског туризма и туриста у поменутој општини.

МЕТОДОЛОГИЈА

Главни циљ анкетног истраживања био је утврдити на који начин испитаници схватају религијски туризам општине Аранђеловац као посебан феномен кретања, и учествују ли у религијском туризму као сегменту опште туристичке понуде. Одговори испитаника приказани су графички и помоћу дескриптивне статистике.

Процедура

Истраживање је било анонимно, спроведено на узорку од 60 испитаника чији је избор случајан, а извршено је у периоду од јуна до октобра 2015. Вршено је директним анкетањем, путем електронске поште или телефоном.

Изглед упитника

Упитник се састојао из четири дела. Први део упитника односио се на социодемографске карактеристике испитаника (пол, старост, образовање, радни статус, вероисповест). Други део упитника се односио на учесталост посете сакралних објеката уопште, посећеност сакралних објеката у општини Аранђеловац, мотиве за посету ових објеката, начин посете (преко цркве, у сопственој режији, преко

туристичке агенције), превозно средство и сл. Трећи део упитника односио се на мотиве за посету манастира Брезовац, смештај уколико су тамо ноћили и ефекат након посете. Четврти део упитника односио се на посету додатним атракцијама у Аранђеловцу (пећина Рисовача, Буковичка бања и парк, спомен-комплекс у Орашцу, излетишта на Букуљи, Венчацу, етно-села, музеј или аква парк), и жељу да посету Аранђеловцу употпуне различитим религијским садржајима и излетима (нпр. у манастир Брезовац, цркве брвнаре у Даросави и Венчанима).

Узорак

Истраживањем је обухваћено 60 испитаника различитих профила. Сви испитаници су били ходочасници, што објашњава мањи узорак прикупљен за потребе студије. Узорак чини нешто више испитаника женског пола (61,6%), док је доминантна старосна група 41-60 година (46,66%). Од укупног броја испитаника највећи проценат чине запослени (56,33%). Када је реч о образовној структури, највећи број испитаника је завршио вишу школу и факултет (40%), а одмах затим и мастер/магистарске студије (31,66%). Највише испитаника је из Београда (63,33%), потом Новог Сада (6,66%), и Крагујевца (6,66%), а инострани туристи долазе из већих места, што потврђује чињеницу да становници великих градова имају више прихода а самим тим и средства за путовање. Осам испитаника из иностранства је пореклом из Србије. Иностранци туристи чинили су 13,3% од укупног броја испитаника. Међу испитаницима обухваћеним узроком било је 95% православне хришћанске, један епископалне, један јеврејске вероисповести, а један испитаник се изјаснио као атеиста. Детаљне социодемографске карактеристике испитаника, као и подаци о њиховој вероисповести, приказани су у Табели 1.

Табела 1. Социодемографске карактеристике испитаника

Пол		Радни статус	
Мушко	38,33%	Запослен	56,33%
Женско	61,66%	Незапослен	20%
Старост		Категорија посетилаца	
<20	1,66%	Студент	8,33%
21-40	31,6%	Пензионер	15%
41-60	46,66%	Домаћи посетиоци	86,2%
>60	20%	Инострани посетиоци	13,8%
Образовање		Вероисповест	
Средња школа	11,33%	Православна	93,36%
Виша школа /факултет	40%	Епископална	1,66%
Мастер /магистарке	31,66%	Јеврејска	1,66%
Докторат	18,33%	Агностичка	1,66%
		Атеисти	1,66%

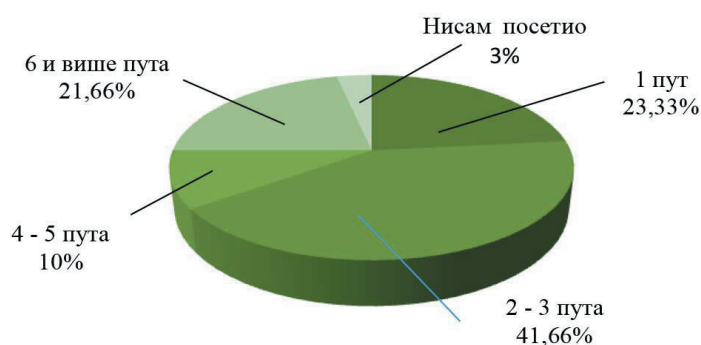
РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

На питање колико често посећују сакрална места уопште, готово половина испитаника изјаснило се да сакрална места посећују неколико пута месечно (46,66%), а тек више од једне трећине је одговорило да их посећује 2-3 пута годишње (33,33%). Укупно 18,33% анкетираних је рекло да их посећују једном годишње, а свега 1,66% одговорило је да их готово никада не посећује. Из овога се може закључити да су готово сви испитаници редовни посетиоци сакралних објеката, односно представљају религијске туристе.

Посета сакралних објеката у општини Аранђеловац

Када је реч о посећености сакралних места општине Аранђеловац, највећи број испитаника је одговорило да је био у посети 2-3 пута (41,66%), док свега 3% није никад посетило неки од сакралних објеката на овом подручју. Такође, чињеница да је 21,66% испитаника сакрална места посетило 6 и више пута говори о томе да се посетиоци на ова места враћају и постају лојални посетиоци. Статистички подаци добијени на основу овог одговора испитаника приказани су на Графикону 1.

Колико пута сте до сада посетили неке од сакралних објеката у општини Аранђеловац?

Графикон 1. Мотив за прву посету манастиру Тавна

Следеће питање односило се на мотиве испитаника да први пут посете сакрална места општине Аранђеловац. На ово питање највећи проценат ис-

питаних је одговорио „Посета у оквиру екскурзије”. Рангирани мотиви испитаника према учесталости појављивања су приказани на Графикону 2.

Графикон 2. Мотиви за посету сакралним местима општине Аранђеловац

Поред ових понуђених одговора, испитаницима је дата могућност да сами напишу неки други мотив који их је навео да први пут посете сакрална места општине Аранђеловац. У категорији „остали мотиви” дати су следећи одговори: „Редовна посета Орашцу” и „Приватна посета” са по 8,33% удела, „Појање на Литургији” и „Богослужење” са по 1,66% и „Обиласци преко цркве” са 6,66%. Из овога закључујемо да већину посетилаца сакралних објеката у Аранђеловцу чине секуларни туристи, којима мотиви уско везани за религију нису основи мотиви посете сакралним објектима.

На питање у каквој организацији су најчешће посећивали општину Аранђеловац, испитаницима су били понуђени одговори „У сопственој организацији”, „Преко туристичке агенције”, „Преко цркве”, и „Са породицом/пријатељима”. Подаци говоре да је далеко највећи проценат испитаника општину Аранђеловац посетио у сопственој организацији (46,66%), потом са пријатељима и породицом (30%), затим преко туристичке агенције (10%), док је преко цркве ишло 6,66% испитаника. Своје одговоре мимо понуђених дало је неколико испитаника, њих 6,66% је одговорило да је ишло „Преко планинарског друштва”, и „Преко школе” њих 1,66%.

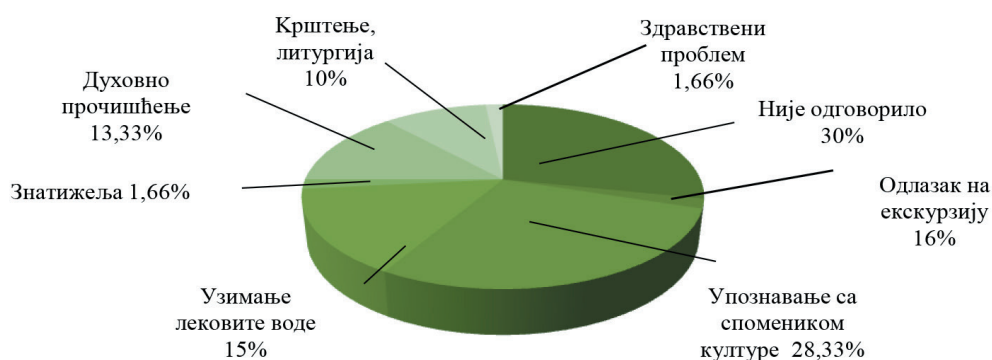
На питање којим превозним средством су најчешће одлазили у посету, највећи проценат испитаника је одговорио да су ишли аутомобилом, њих 73,33% а осталих 26,66% су ишли аутобусом. По томе се види да су путници најчешће ишли у самосталној режији.

На питање колико дуго су најчешће боравили у општини Аранђеловац, далеко највећи проценат испитаника је одговорио пар сати (85%), два дана и једно ноћење њих 10%, док је тек 5% испитаника у општини боравило више дана. Оваква структура одговора је и била очекивана јер туристичке агенције које из Србије организују поклоничка путовања у општину Аранђеловац у виду једнодневних излета без ноћења, а велики број људи који одлазе аутомобилом на свом путовању посете Аранђеловац и том приликом се задржавају неколико сати, без ноћења.

Посета манастиру Брезовац

Наредно питање се односило на основни мотив за посету манастира Брезовац. Укупно 70% испитаника је посетило овај манастир. Најјачи мотив за долазак у манастир био је „Упознавање са спомеником културе”. Други по заступљености мотив је „Узимање лековите воде”, потом следи „Духовно прочишћење”, затим „Крштење или учешће на Светој литургији”, а са по 1,66% су „Здравствени проблем”, „Одлазак на екскурзију” и „Знатижеља” (Графикон 3).

Који је основни мотив за посету манастиру Брезовац?

Графикон 3. Мотиви за посету манастиру Брезовац

На основу добијених резултата може се закључити да велики број посетилаца одлази да би се упознало са спомеником културе, јер сама грађевина и амбијент у ком се манастир налази представљају велико културно благо. Ходочасници долазе у потражи за духовним прочишћењем и узимањем лековите воде и решавањем здравствених и животних проблема. Чињеница је и да највећи број испитаника није ноћио у манастиру Брезовац (80%). Од оних који јесу, њих 1,66% је ноћило на отвореном, 6,66% у конаку, 11,66% у приватном смештају.

Посећеност додатних садржаја у општини Аранђеловац

Резултати истраживања су показали да су испитаници од додатних садржаја општине Аранђеловац обишли пећину Рисовачу (53,33%), Врбичку цркву и цркву Вазнесења Господњег у Орашцу (48,33%) а посебно би волели да обиђу цркве брвнаре у Даросави и Венчанима (65% испитаника). Испитаници су се у мањем броју изјаснили да су посетили Буковичку бању и парк (35%), излетишта на Букуљи и Венчацу (16,66%), етно-села и музеј (13,33%) и аква парк (15%).

ЗАКЉУЧАК

Истраживање је показало да је већина испитаника учествовала у неком облику религијског туризма Аранђеловачке области. Резултати су показали да углавном долазе религиозни туристи који посетама сакралних објеката остварују контакт са вером или им је важна културно-историјска компонента сакралних садржаја. Углавном испитаници посећује

цркве и манастире само као архитектонске споменике и историјско-културно наслеђе. Већи је број религиозних туриста него практичних верника.

У питању су махом појединачне, краткотрајне посете. Најпосећенија сакрална места су Врбичка црква и црква Вазнесења Господњег у Орашцу, пећина Рисовача, а потом Буковички парк и бања. У питању је врста локалног религијског туризма. Наиме, људи из различитих области Србије долазе да посете сакрална места Аранђеловачке општине и трошењем на туристичке понуде остварује се овде активни туризам. Овај облик туризма је веома користан за локалну заједницу, у економском смислу. То је разлог што се током времена све више улаже у реконструкцију и ревитализацију локалних светилишта, трговачких и културних догађаја.

Анализом је утврђено да су углавном у питању специфична туристичка путовања која подразумевају обиласке сакралних објеката, понекад у комбинацији са комплементарним туристичким садржајем. Према профилу туриста то су углавном породице, одрасли људи и пензионери. Мали је број студената и деце коју родитељи воде са собом.

Данас сакрални објекти и простори, који чине туристичку перспективу општине Аранђеловац, имају значајан туристички потенцијал који није у довољној мери искоришћен ни у довољној мери повезан комплементарним туристичким садржајима. Многи сакрални објекти нису довољно рекламирани, сем као сегмент понуде туристичких агенција и других пружаоца услуга. Нека постојећа сакрална места Аранђеловачке општине нису уврштена у промотивне туристичке активности Шумадијског округа. Побољшањем ових околности би се поспешао локални религиозни туризам, најпосле и укупни туризам Србије.

ЛИТЕРАТУРА

Radisavljević Ćiparizović, D. (2011). *Pilgrimage in Empirical Perspective: Pilgrims' Attitudes towards Church and Folk Religiosity and Superstition in Serbia*. In: Orthodoxy from an Empirical Perspective, ed. М. Благојевић and Д. Тодоровић, Yugoslav Society for the Scientific Study of Religion, Nis, and Institute for Philosophy and Social Theory, Belgrade, 127-137.

Стаменковић, Љ. И. (2006). *Религиозни туризам и православље*. Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад.

Хитерц, Т. (2006). *Религијски туризам*. У: С. Чорак, В. Микачић (ур.) Хрватски туризам: плаво, бијело, зелено, Загреб, Институт за туризам, 287.

Кубурић, З. & Сремац, С. (2009). *Конверзија и контекст [Conversion and Context: Theoretical, Methodological and Practical Approaches to Religious Conversion]*. CEIR, Нови Сад.

Галешкић, В. (2013). *Културни туризам регије Лацио*, завршни рад одбрањен на Свеучилишту у Сплиту. Економски факултет, Сплит.

RELIGIOUS SITES OF ARANĐELOVAC MUNICIPALITY AND RELIGIOUS TOURISM DEVELOPMENT

Abstract:

The paper intends to explore the potential of sacred sites in the Municipality of Aranđelovac for tourism development. The paper also seeks to establish the basic motives for visits to these sites. It explores whether these sacred sites are visited as a part of pilgrimages, or mainly as cultural-historical monuments that represent one of tourist attractions in itineraries. The results indicate almost equal presence of religious and secular motives for visiting religious sites in this municipality. Among several motives, the predominant one is visiting religious sites as cultural monuments.

Keywords:

religious tourism, motivation, Aranđelovac.